THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

67 Elizabeth Street Telephone Main 4582

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mai Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd, 1913

אונזער נייעסטער מארטירער

צום גרויסען צעטעל פון אידישע מארטירער און קדושים האבען מיר געכטען צו בעקומען נאך איינעם, דעם ערשטען איפן אמעריקאנישען באדען, ווען דער אומשולדיגער אידישער יונגערמאן פון ברוקלין לעא. פרענק, איז פון א ווילדען מערדערישען מאב געטויטעט געווארען.

וואלט לעא פרענק קיין איד נישט געווען, וואלט קיינמאהל ניט פאסירט דאס, וואס עס האט געכטען פאסירט אין דעם שטאאט דושארד־ישיא. דאס לעצטע קאפיטעל פון דער פרענק געשיכטע דעקט נאך אמאהל איף דאס ביטטערע אמת, אז עגען פרענקען איז מען געווען ווייל ער איז א איד, און בלויז פאר זיין אידישקייט, האט ער זיין נשמה אויסגע־הויכט אויף דער תליה. וואהין די מערדער האבען איהם אוועקגעשלעפט.

קיינמאהל האט נאך ניט פאסירט אז ווייסע זאלען לינטשען ווייסע. האט א ווייסער געמעגט בעגעהען דעם גרעסטען פערברעכען, איז דאך געגען איהם דער גרויזאמער מיטעל פון לינטשעריי ניט אנגעווענדעט גע־וואָרען, אבער דאס וואס עס איז ניט געטהון געווארען צו קיינעם, איז געטהאן געווארען צו פרענק דעם אידען.

די נעכטיגע לינטשעריי בעשטעטיגט אן איבעריגעס מאהל, אז אין דעם גאנצען פרענק פראצעס, האט אידען־האס און אידען־שנאה געשפיעלט די גרעסטע ראליע, און אז פרענקס פאראורטהייל איז געקומען בלויז צוליעב דעם, וואס פרענק איז געווען א איד.

און עס האט זיך איבערגעחזרט דאס אלטע אלטע ליעד.

אין פרענק'ן זענען בעשולדיגט געווארען אלע אידען, און ווען דער בעזעץ־ליבענדער סליימאן, האט איהם זיין טויט־אורטהייל איף לעבענס לענגליכע געפענגנים פערבייטען, האט דער וואוטה און צארן פונ'ם דושארד דשיער מאב זיך איסגעגאסען איף אלע אידען פון יענעם געגענד אין נעשמאלט פון דעם באיקאט איף די אידען אין מאריעטא, און די דער־ביייאיטע שטעדטלאך.

עס איז יעצט ניטא קיין איין אנשטענדיגע ציימונג אויפ'ן אמערי־קאנישען קאנטינענט, וואס זאל ניט צוגעבען, אז איינ'ם פרענק פראצעס האט די גרעסטע ראליע געשפיעלט דער ראסען־האס, וועלכער האט זיך אריינגעליבען אין דער אבגעשטאנענער סאוטה.

ון דיעזער ראסען־האס קען ניט זיין קיין צופעליגער. ער איז אן ארגאניזירטער. אויב ביי קריעגס מערדערישען אנפאל האט מען נאך געקענט צווייפלען, אז דער אנפאל איז ניט געווען קיין צוגעגרייטער, נור א צופעליגער, האט אבער דער נעכטיגער איבערפאל אלע אילוזיעס פערטרייבען. אין געגייגס אויף וויפיעל די לינטשעריי פאר'ן אידען פרענק איז געווען צוגעגרייט און ארגאניזירט.

מען האט פאר דער גאנצער צייט פונ'ם פרענק פראצעס געמאכט א פערזוך אין אדישען לאגער צוצוגלייכען דיעזע געשיכטע מיט'ן דרייפוס פראצעס.

וואס פאר א מיינונג מען זאל ניט האבען וועגען דעם פאראלעל צווישען דיעזע צוויי פראצעסען, געגענדיגט אבער האט זיך דער צווייטער פיעל טרויעריגער פאר'ן ערשטען.

דארטען האט די האנד פון געזעץ ענדליך ארונטערגעריסען דיא מאסקע פון אלע אידישע שונאים, דא אבער איז דער געזעץ שוין עטליכע מאהל פערגעזאלטיגט געווארען, אנהויבענדיג פון די דרייזורי ליים און דעם פראסיקיוטאר דארסי און די אטלאנטער צייטונגען, וואס האבען גע־דרוקט העצע ארטיקלען, און ענדיגענדיג מיט'ן מאב, וואס האט גאזווערנאר סליימאן מיט'ן נאמען „אידישער קעניג" געקרויגט, דערפאר ווייל סליימאן האט זיך געשטעלט פאר'ן אונטערדריקטען.

פרענק איז טויט. עס איז אבער ניט טויט די אורזאכע פאר וועלכער פרענק איז א קרבן.

אין יעצט זוען פרענקס אההעם צוג אי זגעשלאסען אויף אייביג, וועלען די מאבס נאך אפענער אנפיהרען זייערע העצעס, און נאך גיפטיגער וועלען זיין זייערע אטאקעס.

די אמעריקאנער אידען מארען ניט דערלאזען אז דיעזע ווילדע בלום, וועלכע האט זיך אריינגעריסען אין די דרום שטאאטען זאל זיך פערמעהרען.

עס איז נאך צייט יעצט, ווען זי איז נאך יונג, איהר מיט די ווארצלען אויסצוריסען, אויב מיר ווילען ניט האבען קיין נייע פרענק־קרבנות.

און מעג די רעגיערונג פון דושארדזישא אנפיהרען א שטרענגע אונטערזוכונג געגען דער באנדע לינטשערס, די אמעריקאנער אידען מוזען אנזוועדען די גאנצע מעגליכע ענערגיע, אויפצודעקען די אלע מאטיוון דאס האבען געפיהרט צו פרענקס פעראורטהיילונג, און צולעצט צו דער מראגעדיע פון מילעדזשוויל.

אויב פרענק וואלט אפילו געווען שולדיג, כאטש אין זיין אונשולד איז ניט געווען דער קלענסטער צווייפעל, וואלט קיינמאהל ניט געטארט פאסירען, דאס וואס עס איז געשען.

די פאסירונג פון נעכטען איז אבער בלויז א פארזעצונג פון פער־שפרייטען די הענדבילס געגען אידען אין דעם אידען־באיקאט, וועלכע זענען אלע א פאלגע פונ'ם ראסען־האס, און דאס טאר ניט פערגעסען ווערען

די גאנצע מאסקע פון די אלע שולדיגע אין דער טראגעדיע מוז ארונטערגעריסען ווערען, און די פערזאגען געשטעלט צום שאנד קלאץ.

דאס דארפען טהאן די אמעריקאנער אידען וועמענס מארטירער איז לעא פרענק.

מלחמה און קרעמעריי

ביים אנפאנג פון דער מלחמה האט יעדער איינער געזוכט צו רעכט פערטיגען זיך מיט דעם, אז מען קעמפפט פאר פרינציפען און פרייהייט.

אז מלחמה ווערט געפיהרט בלויז צוליעב איינגענע אינטערעסען, דאס האט יעדער פערשוויגען.

א דאנק קומט דערפאר דעם פרעמיער פון בולגאריען. ער האט ווע־נינסטענס געהאט גענוג מוטה צו ערקלעהרען, אז בולגאריען וועט אריין אין קריעג אזוי שנעל און מיט דעם צד, וועלכער וועט בעסער בעצאהלען בולגאריען דערפאר. געוועהנליכע קרעמעריי האט איהר האנדעלס־מעטהאָ־דען, און אויך די פאליטישע קרעמעריי האט איהרע וועגען.

עס זענען אבער דא מהרים וואס האבען ניט מורא ארויסצוגעהען מיט'ן אמת, צו דער צייט גוטן אנדערע פוצען זיך אין פעדערען פון ישור און גערעכטיגקייט.

אידישע נאציאנאלע קונסט

דאס געפיהל פון ליכט, ליניען און פארבען ביים אידישען פאלק!

פון ל. בערסאן.

צו די ווינקעלאך פון אלטען אידישען שאפען, וועלכע זיינען אם ווענינסטען בעריהרט געווארען, געהערען אויך די אר־דישע מטבעות. אויף אין די לעצטע צייטען האבע זיך גויאישע ווי אויף אידישע געלעהרטע פעראינטערעסירט מיט אידי־שע מטבעות, איז נאר אויף אזוי פיעל זיי זיינען פעראינטערעסאנט פאר די וויסענ־שאפט. איך גלויב אבער ניט אז עס זאל זיך ווער האבען אינטערעסירט פון שטאנד פונקט פון קונסט; עס זאל ווער האבען געזוכט אין זיי נייע מאטיוון צו זיין שאפען. אונז אבער יונגע אידען אויף'ן וועג פון אונזער זוכען די פערלאָרענע רענגעלאך פון דער אידישער גאלדענער קייט, מוזען מיר נאך געהן אונזערע נביאים און ערהויבע! זיך צו זייער הויך אריבע רדי ואלקענס, און אויז אראבלאר זען זיך טיעפער ווי די ערד אום אויסצור־נעפינען די שפורען פון אמאליגען שאפען זאל עס אויך זיין אין פארעם פון א גע־שניצט שטיקעל האלץ, א צובראָכענע וואזע, אן אלטע מטבעה, און אויס־נוצען אט די מאטיווען אין אונזערע אלט נייע אידישע שאפונגען.

פון די אלע בעסערע געלעהרטע. וואס אינטערעסירען זיך מיט די אידישע מטבעות, לאמיר געבען דאס וואָרט צו מאסיע טהעאָראר ריינאך, א פראנצויזי־שער געלעהרטער. און צווייטענס א איד, און נאך אזא איד וואס וואלט געוואלט א איד מען זאל ניט וויסען אז ער איז א איד... עס הייסט אז שרייבט וועגען די אידי־שע מטבעות, ניט ווייל ער איז א איד, נאר ווייל ער איז א פראנצויז, און עס איז אינטערעסאנט פאר דער וויסענ־שאפט!

ער זאגט:

"מען האלט געוועהנליך דיך וואס בע־שעפטיגען זיך מיט אלטע מטבעות פאר מאניאקען, פאר ווילדע. וואס האבען ליעב אלץ וואס איז אלט; אין אמת'ן האט דיא דער אלטע מטבעה פאר אונז א נאטון גרויסען ווערטה, ווייל זי וויזט אונז אויף דאס ארט לעבען פון די אלטע פעלקער. לאמיר זיך פארשטעלען אז מיט צוויי טויזענד יאהר שפעטער פון היינט, וועלן אונזער היינטיגע קולטור און שוין אין גאנצערדיגקייט אין זיי קענען זעהן נוצען די היסטאָריקער און זא ווייטער.

דאס אלץ ווייזט אונז, אז כאטש ריינאך אליין איז אז איד, נאר וואס אנבעלאנגט א זאך וואס היהרט אן אידען, מוז ער זיין א געלעהרטער און א פראנצויז, וואס גוערט נור בעגייסטערט פון גאנץ אלטע פראנצויזישע דאקומענטען, אדער שטיק לאך שערבלאך פון וואזען, דאמאלס צי־נערען איהם די הענד... ווייל דאס איז שייך צו זיינע אורעלטערען די גאלער... (זעה סאלאמאן ריינאך דער גבאי פון נאציאנאלען פראנצויזישען מוזעאום פון סט. זשערמען).

אין פאריז טראגט זיך ארום און אנעקדאט, אז אויף א וויכטיגען איינלא־דונגס אבענד וואו עס זיינען אויך געווען ריינאך און זשארעס, זאל דער ערשטער זיך האבען זעהר צופלאמט אין א רעדנער און אויסגעשריען: "מיר די גאלער!" צו די ווינקעלאך פון אלטען אידישען שאפען, וועלכע זיינען אם ווענינסטען בעריהרט געווארען, געהערען אויך די אר־דישע מטבעות. אויך אין די לעצטע ציי־טען האבע זיך גויאישע ווי אויף אידישע געלעהרטע פעראינטערעסירט מיט אידי־שע מטבעות, איז נאר אויף אזוי פיעל זיי זיינען פעראינטערעסאנט פאר די וויסענ־שאפט. איך גלויב אבער ניט אז עס זאל זיך ווער האבען אינטערעסירט פון שטאנד פונקט פון קונסט; עס זאל ווער האבען געזוכט אין זיי נייע מאטיוון צו זיין שאפען. אונז אבער יונגע אידען אויף'ן וועג פון אונזער זוכען די פערלאָרענע רענגעלאך פון דער אידישער גאלדענער קייט, מוזען מיר נאך געהן אונזערע נביאים און ערהויבע! זיך צו זייער הויך פון אריבע רדי ואלקענס, און אויז אראבלאר זען זיך טיעפער ווי די ערד אום אויסצור־נעפינען די שפורען פון אמאליגען שאפען זאל עס אויך זיין אין פארעם פון א גע־שניצט שטיקעל האלץ, א צובראָכענע וואזע, אן אלטע מטבעה, און אויס־נוצען אט די מאטיוון אין אונזערע אלט נייע אידישע שאפונגען.

פון די אלע בעסערע געלעהרטע. וואס אינטערעסירען זיך מיט די אידישע מטבעות, לאמיר געבען דאס וואָרט צו מאסיע טהעאָראר ריינאך, א פראנצויזי־שער געלעהרטער. און צווייטענס א איד, און נאך אזא איד וואס וואלט געוואלט א איד מען זאל ניט וויסען אז ער איז א איד... עס הייסט אז שרייבט וועגען די אידי־שע מטבעות, ניט ווייל ער איז א איד, נאר ווייל ער איז א פראנצויז, און עס איז אינטערעסאנט פאר דער וויסענ־שאפט!

ער זאגט:

"מען האלט געוועהנליך דיך וואס בע־שעפטיגען זיך מיט אלטע מטבעות פאר מאניאקען, פאר ווילדע. וואס האבען ליעב אלץ וואס איז אלט; אין אמת'ן האט דיא דער אלטע מטבעה פאר אונז א נאטון גרויסען ווערטה, ווייל זי וויזט אונז אויף דאס ארט לעבען פון די אלטע פעלקער. לאמיר זיך פארשטעלען אז מיט צוויי טויזענד יאהר שפעטער פון היינט, וועלן אונזער היינטיגע קולטור און שוין אין גאנצערדיגקייט אין זיי קענען זעהן נוצען די היסטאָריקער און זא ווייטער.

דאס אלץ ווייזט אונז, אז כאטש ריינאך אליין איז אז איד, נאר וואס אנבעלאנגט א זאך וואס היהרט אן אידען, מוז ער זיין א געלעהרטער און א פראנצויז, וואס גוערט נור בעגייסטערט פון גאנץ אלטע פראנצויזישע דאקומענטען, אדער שטיק לאך שערבלאך פון וואזען, דאמאלס צי־נערען איהם די הענד... ווייל דאס איז שייך צו זיינע אורעלטערען די גאלער... (זעה סאלאמאן ריינאך דער גבאי פון נאציאנאלען פראנצויזישען מוזעאום פון סט. זשערמען).

אין פאריז טראגט זיך ארום און אנעקדאט, אז אויף א וויכטיגען איינלא־דונגס אבענד וואו עס זיינען אויך געווען ריינאך און זשארעס, זאל דער ערשטער זיך האבען זעהר צופלאמט אין א רעדנער און אויסגעשריען: "מיר די גאלער!"

און זשארעס זאל האבען איהם א פרעג געטהאן בלשון בתמיה (עס הייסט א בי־סעל מעהר ווי א פראגע צייכען...) איהר א גאלער?.... אלזא עס איז קלאהר, אז דערטען וואו א ריינאך ריהרט זיך אן אין עטוואס אידישעס מוז ער זיין שארף כדי מען זאל איהם חלילה ניט חשד זיין אין אידישיזם...

איך וויל דא זאגען מיין מיינונג איבער אידישע מטבעות נור אלס קינסטלער און נאטירליך אויף אלס איד! איך מוז מיר מודה זיין, וואס זאל איך טהון? אז בשעת איך האלט אין מיינע הענד, אין וועזאון, א קופערנע אדער א זילבערנע מטבעה פון א שמעון המכבי, אדער אבר־כובא, רעדט צו מיר אט די מטבעה וועל־כע איז אפשר געווען אין די הענד פון מכבי אדער בר כוכבא און מיט וועלכער ער האט אפשר ברויט און וואסער גע־וויסט פאר זיינע סאלדאטען וועלכע האָ־בען זיך געשלאגען פאר זייער פרייהייט.

די מטבעה רעדט צו מיר מעהר ווי די שעהנסטע מטבעה פון א וולאדימיר מאָ־נאָמאך אדער אפילו א איוואן גראזני!... דאך איז עס נים דער איינציגער מאטיוו אין מיין קריטיק! אין מיין שאפען און הויפטזעכליך אין דעקאראטיווען שאָ־פען, איז מיר א פינטעל, א פלעק, א שטריך פון אוראלטען ווילדען קינסטלער אויף א הענטעל פון א שווערד אדער א ליניע אדער א שערבעל פון א ואזע פיעל פיעל מעהר ווי די נייעסטע מאָדערנסטע צייכנונג, ווייל די ערשטע קווילע דירעקט פון הארץ פון ערשטען קינסטלער. מעג ער זיין א איד, א נעגער, א מעקסיקאנער אלס זיין סובייעקטיווען איינדרוק פון די ארומיגע נאטור, אין דער צייט ווען דער צווייטער איז שוין א מוזיעדריגע קאָ־פיע, וואו די זאפט פון די ערשטע פאר־שטעלונג איז שוין לאנג אויסגעוועכט! ווען עס רעדען צו מיר אין א געוויסער מאָס מיט זייער געלעגענע די ליניען אויף די גריכישע מטבעות, רעדען צו מיין הארץ זעהר ווייניג די קעפ פון די טיראַ־נען אויף די רוימישע מטבעות, וועלכע זיינען סוף כל סוף איינע עהנליך אויף די אנדערע הארטע שטאָלענע קעפ....

דאגעגען דער אינדרוק פון די אידישע מטבעות קומט צו מיר דירעקט. א הויך פון שטילען פעלד (רות) פון הארציגען תהלים, פון ברכי נפשי! אויף יעדע מטבעה כמעט איז אין די איינפאכסטע פארם געעיכענט, בלומען אין א וואזע, א קרי־נעלע וואסער, די גלעזעל מיט'ן מן, צוויי פייפעלאך פון בית המקדש. דער אתרוג מיט דעם לולב, א היינגעל ווייטטרויבען. די מנורה, און זא ווייטער, און יעדער מאטיוו איז שעהן און דעקאראטיוו און הען אידען וואלטען געווען אנשטענדיגע מוים וואלטען שוין לאנג די מאטיוון אויס־נענוצט געווארען אויף סאמעט און זייד־דענס און מעטאל, האלץ און עלעפאנט־ביין ארבייטען!

היינט נעהמען די הארמאָנישע אויס־שריפטען: ירושלים הקדושה, לחרות ציון, לגאולת ישראל, שמעון נשיא ישראל אלעזער הכהן, והוחזן כהן גדול, חבר היהודים... איז עס ניט אין גאנצען א שטילע מוזיקאלישע נאמעע?

בערעגקט אייך אויף, וואו זיינען אט די מטבעות געשאפען געווארען? אין די צייטען פון די מאקאבעער, אין די צייטען פון די ערשטע אידישע רעוואָליציאָן; און די צווייטע אונטער בר כוכבה. ארום און ארום ניסט זיך בלוט, די בעסטע קינדער פון יהודה קעמפפען צו בעפרייען דאס לאנד פון פרעמדע טיראנען, מיט אט דעם געלד צאהלט מען די סאָלדאטען. און די מאטיוון אויף די מטבעות זיינען: א לירע, א קריגעל וואסער, א בלום! און דאס איז ניט צופעליג, דאס איז זיכער געווען א פארמע פון נאציאָנאלע קונסט. וועלכע עס האבען אויף רעפפעקטירט הורדום און זיינע קינדער. זאגאר דיא רומישע מטבערנאטארען נאך'ן חורבן.

א אידישע מטבעה וועט איהר דערקע־נען גלייך, ווי איהר וועט זיך נאר אבי־סעל צוגעוואהנען. אויף אזוי פיעל אונ־טערשיידען זי זיך מיט איהר שפילקייטס, עניות, איינפאכקייט. איך. וויל דא אויך אויפמערקזאם מאכען אויף'ן שריפט וואס נעפינט זיך אויף די אידישע מטבעות, וועלכע הארמאָנירען מיט די מאלערישע מאטיוון ניט אכטענדיג וואס די אידען האבען דאמאלס בערעדט הערבראיש און נעהאט שוין דעם יעצטיגען פיער קאנטי־נען כתב, וועלכען ווי עס שיינט, זיי האָ־בען פון גלות בבל מעטגעבראכט, האבען ווי דאך אויף זייערע מטבעות ווי אויך אויף אנדערע מאָנומענטען. וואס האבען נעהאט א געוויסע פערבינדונג מיט דעם היסטאָרישען דאזיין פון פאלק, אט דיא פאָליטישע און קולטורעלע סימבאָלען, און אלטען אידישען שריפט, וועלכער איז בע־קאנט אונטערען נאמען כתב שמרוני, גע־שריבען. דיעזע היסטאָרישער וואונק איז פאר אונז אינטערעסאנט און דעם זין אז וועגן היינטיגען טאג וואלטען אידען וועלכסטשטענדיג געלעבט אויף טעריטאָר־יע, וואו דאס גאנצע פאלק וואלט גערעדט אידיש, וואלטען דאכט זיך די הייסעסטע אידישיסטען צוליעב היסטאָרישע פאעטי־שע איבערלעבונגען נאר ניט נעהאט גע־גען דעם אז די אידישע מטבעות זאלען זיך דרוקען אין העברעאיש.

דער קארעספאנדענט פון "אדעסקיא נאָוועסטי", וועלכער אז צוזאמען מיט א גאנצער קאמפאניע ישורנאלישטען געפאה־רען בעזוכען די פראנצויזישע מלחמה־רא־יאָנען, גיט איבער פאלגענדע אינטערע־סאנטע געשיכטע פון דער פראנצויזישער שטאדט לונעוויל, וועלכע איז שוין געווען פערנומען פון די דייטשען און צוריק אב־גענומען געווארען.

— ווייסט איהר, וואס ס'איז אזוינס ביי אידען א "סאקריפיקאטיער?" — האט אונז געפרעגט דער בירגער־מייסטער פון לונעוויל, ה' קעלער, ווען מיר האבען איהם געבעטען, ער זאל עפעס דערצעהלען

דער לונעווילער שוחט

וועגען דער דייטשער אקופאציע פון יע־נער שטאדט.

איך וואלט גערן געגעבען א ריכטיגען און געניטען ענטפער, נאר די קאלעגען, וואס זענען געשטאנען פאר מיר, האבען מיר אויסגעבאטן.

— איך ווייס, — האט זיך דער ערש־טער אבגערופען דער בעוואוסטער שפא־נישער שריפטשטעלער גאמעז־קארילא, איך האב געריידט אויף די באלקענעס און געווען דארט ביי די שפאנישע אידען. עס איז מיר אויסגעקומען זיך צו בעקענען מיט אזא הערר. דאס איז אן ארט וויקטאָר (שטש) ביי דעם גראנד־ראבען (בב).

— ביי אונז אין ענגלאנד, האט בא־מערקט מר. שמידט־באַרטלעט, דער בע־ריהמטער קריעגס קארעספאנדענט פון "דעילי מייל", איז דאס — א גבאי אין סינאגאגע, גאנץ אונטאבהענגיג פון א רב. — נישט דאס, האט געפוועטשט מיט די פלייצעס דער אמעריקאנער זשורנא־ליסט פאולע. אזוי הייסט דער אפעראטאר וואס פיהרט אדורך די מצוה פון מילה.

ה' קעלער האט זיך לייכט אויסגעשר־מייבעלט.

— לאמיר זיך נישט שפארען. ביי אונז אין לונעוויל איז א "סאקריפיקאטיער"— א ריטועלער אפעראטאר אין שעכט־הויז. די אידען רופען דאס "שוחט".

און אזוי ערלייכט מיר, מיינע הערען, — ווייטער גערעדט קעלער, — דערצעה־לען אייך וועגען דעם שוחט וויים. דאס איז אפשר דער ריהרענדסטער און איבערראַ־שענדסטער עפיזאד פון דער געשיכטע פון דייטשער אקופאציע אין לונעוויל.

פון די ערצעהלונגען פון דעם פרע־פעקט און ארמעע־קאמאנדיר האבען מיר שוין געוואוסט, אז קעלער האט מיט זיין מוטה און העלדישקייט גערעטעט דיא שטאדט פון א פעאלשטענדיגען חורבן, ער איז געווען צוויי וואכען א משכון ביי די דייטשען, נאר איך דאן האט ער נישט אויפגעהערט צו זאָרגען פאר דער שטאדט וועגנדען זיך צו דער דייטשער פערוואלטונג ענטפערען אויף איהרע בעשולדיגונגען און פאדערונגען, האט נישט דורכגעלאזט קיין שום עולה, האט זיך דרייסט בעקלאגט אויף יעדע געזעץ איבערטרעטונג, אונטער א קאנאוואי איז ער געגאנגען אויספאָרשען אלע אינצידענטען אויפ'ן ארט און מיט זיין מאראלישען־איינפלוס האט ער גע־ווירקט אויפ'ן דייטשען קאמענדאנט זיך צו בענוגענען מיט אונטערצינדונג אין הויז, ווען יענער האט געוואלט "גלייך מאכען מיט דער ערד" א גאנצען קוארטאל — מיט איין וואָרט, ווייס האט בע־ריהמט געמאכט אונזער שטאדט, ער האט אונז געגעבען א העלדישען ביישפיעל פון נאציאָנאלען שטאלץ און איז געשטאָרבען אלס מארטירער פון פאטריאטיזמוס.

ווען ווייס איז גענומען געווארען אלס משכון האבען איהם דייטשען געצוואונגען צו דיענען זיי אלס אביערזעער. ער האט אויסגעזעצט בעלייטען די אונטערקאָ־מענדאנטס אין די אונטערגעשיצערען ביי די רעקוויזיציעס אין די געשעפטען און ווערקשטאטען. ער האט אונטערטר־נינ ערפילט די פאַרשריפטען פון דער הע־כערער מאכט, דערביי האט ער אָבער דרייסט קאנטראָלירט די אונטערעפיציע־רען, פראָטעסטירט געגען איבערגעהמען זיך בעקלאגט פאר די אָפיציערען אויף אלע שאדענס און בעליידיגונגען פון דער פריידליכער בעפעלקערונג, אויף גרעבע אויספיהרונג א. ז. וו. די אונטערעפיציערען האבען איהם געסטראשעט דערפאר דעם קאפ צו אָפעלטען, ער האט זיך אבער נישט דערשראָקען. ער האט וועגען דעם געמאל־דען די אָפיציערען און האט נישט געשטאנען אויפגעהערט צו שיצען זיינע מיטבירגער אין אנהויב זענען די אָפיציערען גע־ווען גוט צו איהם. ער פלעגט זיי אויפהייי־טערן מיט זינע געלעכטערט און אנעק־דאָטען. ער האט געהאט א מערקווירדיגען טאלאנט צו דערצעהלען מעשיות אין דער־צו האט בע בעזעסען א מאסע פראנצויזי־שע און דייטשע וועצען און גלייכווערטליך אז די אָפיציערען פלעגען ליעב האבען מיט איהם צו פערברענגען, נישט קוקענדיג אויף זיין בעשיידענע לאגע — א שוחט אין דער אידישער געמיינדע. זיי איז אבער אוועק, דערין איז קיין שום ספק. דער גאנזיגאן איז צו קליין, אז גרייפען אז. אויף'ן אנדערע גען בעמערקען מיר אליין אז שטימענג ביי די דייטשע סאָ־פאהרט ארום דער קאמענדאנ־בעגלייטען וועלאָסיפעדיסט וויים רונגערען די האמראמאנען. טאקי אז'ן ניכען בעפרייט ווע־ אין א טאג ארום בעמיי־ דורך דער האלב פינסטערני־ נאכט דורכצודרינגען מיט'ן פו־ מאסען פון פיעלע אבעלדאנען. זיי? נאר אין דער שטילקי־ נאכט הערט זיך: א. הימ־ דייטשען בעפעסטיגען דאס אלע ארבייטספהיגע האט מע־ מען אויף דער ארבייט. א אויסגערעהעט אויף אלערליי צו וועט עס מיר לאנג אזוי געע־ יערען ווייטען שאָס וועהרען מי־ נאר ווי עס הערען אויף די זיך אין הארצען ווידער אר־ צווייפלונג.

דאס שטעדטעל איז גערי־ פלאכטען מיט א רינג פון מראגישען, אומעטום זיינען מ־ טענס. אכאָל בעקומען מיר ד־ טונגען. פון זיי ווערט נאך א־ אויהן הארצען און אין קאפ: בעראנאנ: מען דארף אנגלי־ מיטרייזענדע דאמען זיינען צ־ נעפאהרען קיין ליבאווע ווי־ דארט, אז מען זאל זיי ערלוי־ דורך שווערען. מיט בעקאנטע איך בעקלערט א פלאן, ווי אר־ לויפען. א פאסיר־שיין פון ש־ פאר מיר נעהמען א לעט, איך־ נעהן צו א רעדפעל, וואו איך־ טען ביי אבענד, און פון דאר־ מיט מיינע וועג פיהרער פרוב־ נעהן דורך די דייטשע פאס־ צום דערפעל וועלען מיך אבע־ בעקאנטע לעמינס איינפאכט־ נעשלאפען בין איך די לע־ פערשטעהט זיך שלעכט. אין האב איך דערהערט דעם א־ בעגלייטען וועלאָסיפעדיסט־ וויים רונגערען די האמראמאנ־ טאקי אז'ן ניכען בעפרייט ווע־ אין א טאג ארום בעמיי־ דורך דער האלב פינסטערני־ נאכט דורכצודרינגען מיט'ן פו־ מאסען פון פיעלע אבעלדאנען. זיי? נאר אין דער שטילקי־ נאכט הערט זיך: א. הימ־ דייטשען בעפעסטיגען דאס אלע ארבייטספהיגע האט מע־ מען אויף דער ארבייט. א אויסגערעהעט אויף אלערליי צו וועט עס מיר לאנג אזוי געע־ יערען ווייטען שאָס וועהרען מי־ נאר ווי עס הערען אויף די זיך אין הארצען ווידער אר־ צווייפלונג.

א פאלשער קלאנג!

מען האט אבזיכטליך פערשפרייט א קלאנג דאס מען קען מעהר קיין פרעזידענט גוילזען קריגען. מיר מאכען אויפמערקזאם דאס איהר קענט בעקומען מיליאָנען און מיליאָנען, צו דער זעלבער פריין ווי ביז יעצט. מיט מלחמה סטעמפס אויף יע־דען באקס, צו שטיצען די מלחמה קרבנות

ריטייל פריין

5 סענט

צו בעקומען אין אלע האלסייל גראסעריס,

— אין אלע —

דווארקינס סטארס

145 סענט פעטריק 465 קוויין סטריט ווענט און 66 עליזאבעטה סטריט.

אויף אין אלע סינאר סטארס, איין־קרים פארלארס און גראסעריעס.